

CAZANUL SCITIC DE BRONZ DIN SECOLELE VI—V Î.E.N. DE LA IACOBENI—DÎNGENI (r. Săveni, reg. Suceava)

În iulie 1948, Natalia Gh. Andrieș din satul Iacobeni, comuna Dîngeni, a descoperit la locul numit « Valea Grădinii » un vas de bronz. Abia în 1958, în urma sesiunii învățătorului D. Chiriac de la Școala elementară din Iacobeni, obiectul a intrat în colecțiile Muzeului raional Botoșani.

Locul descoperirii « Valea Grădinii » este situat în capătul de vest al satului Iacobeni, pe terasa inferioară din dreapta Jijiei.

Din informațiile descoperitorului reiese că vasul a fost găsit răsturnat cu gura în jos. La suprafața solului, în zona unde s-a semnalat obiectul menționat nu s-a găsit nici o urmă arheologică. Menționăm doar existența în apropierea locului de găsimă al cazanului de bronz, la circa 200 m distanță, a unei movile mult apatisate, cu un diametru de aproximativ 100 m. Este greu de precizat dacă pe locul de găsimă a acestui cazan de bronz a existat un tumul funerar, din inventarul căruia să fi făcut parte și obiectul respectiv și care ar fi fost distrus. N-ar fi exclus totuși ca acest vas să provină din inventarul vreunui mormînt, eventual plan, dar numai un sondaj arheologic ar putea aduce precizări în acest sens.

Cazanul de bronz găsit la Iacobeni este de formă emisferică, prevăzut la partea inferioară cu un picior în formă de pîlnie. În starea actuală, piciorul prezintă o spărțură mai recentă; de asemenea, unele deteriorări recente se observă și pe marginea vasului.

Dimensiuni: înălțimea 48,5 cm (din care 19,5 cm, înălțimea piciorului). Diametrul gurii 55,7 cm; grosimea pereților (inclusiv a pereților piciorului) 5 mm.

Marginea vasului este răsfrîntă orizontal în afară, pe o lățime de 2 cm. Pe ea sînt aplicate 4 torți ornamentale zoomorfe, la distanțe egale una de alta, avînd înălțimea totală de 12 cm, lungimea în dreptul buzei de 8,5 cm și grosimea de 1,5 cm. Fiecare toartă reprezintă o gazelă schematizată, avînd bine conturate capul, urechile, barba, precum și un singur corn, care se prelungește pînă la coadă.

În afară de cele 4 torți ornamentale, vasul mai are alte 2 torți cu o ușoară șanțuire, prinse orizontal simetric de vas, la 5 cm sub buza lui.

În dreptul uneia din torți, spre fundul vasului, la 23 cm de buză, se găsește un nit de bronz, avînd capul plan-convex. De asemenea, în apropierea acestuia, la numai 8 cm, la exteriorul vasului se mai observă un alt nit din cositor (?).

Cazanul de bronz de la Iacobeni, prin forma sa, amintește exemplare oarecum înrudite, descoperite pe teritoriul țării noastre, legate în ceea ce privește factura lor de mediul scito-iranian. Dintre ele menționăm pe acelea de la Scorțaru ¹ (r. Brăila) și Calu ² (r. Piatra-Neamț). Nu este

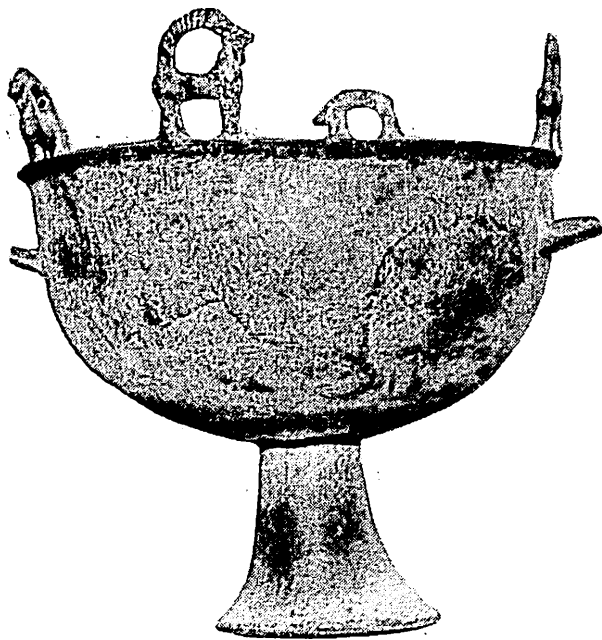

Fig. 1. — Iacobeni — Dingeni. Vas scitic de bronz din secolele VI-V î.e.n. (circa 1/5^a m. nat.).

mai puțin adevărat însă că exemplarul de la Calu, atît sub aspectul tipologic, cît și al condițiilor de găsimă, se încadrează într-o perioadă mult mai tîrzie ³. În ceea ce privește cazanul de la Scorțaru, prevăzut cu trei picioare și torțile de pe buză într-atît de schematizate, încît se prezintă sub formă semicirculară cu buton, indică un tip mai tardiv, derivat, firește, din acela căruia aparține cazanul de la Iacobeni.

Cele mai apropiate analogii pentru cazanul de bronz de la Iacobeni le întîlnim în inventarul curganilor scitice din regiunea nord pontică, dintre care cităm pe acelea de la Certomlîk ⁴ și Kelermess ⁵. În ceea ce privește cazanul de bronz de la Certomlîk, spre deosebire de acela de la Iacobeni, el este prevăzut pe buză cu 6 torți zoomorfe, iar pe fața exterioară cu două linii

în zigzag reliefate, dispuse în sensuri opuse, creînd astfel un șir de romburi continui ⁶. Exemplarul de la Kelermess este prevăzut, de asemenea, pe fața exterioară cu două șiruri de linii în zigzag reliefate, în două etaje, iar sub buză, dispuse simetric, două grupe alcătuite fiecare din cîte două gazele, în relief, afrontate ⁷. Desigur că aceste particularități nu împiedică încadrarea cazanului de bronz de la Iacobeni în aceeași serie tipologică cu acelea de la Certomlîk și Kelermess, ele alcătuiind, de fapt, în ansamblu, variante ale aceluiași tip, datînd dintr-o perioadă destul de veche. Conform precizărilor mai recente făcute de A. P. Maņevici, din acest tip au derivat apoi cazanele semisferice de bronz cu trei picioare sau cu picior în formă de pîlnie, avînd torțile de pe buză mult schematizate, de formă semicirculară cu buton, pierzînd astfel caracterul zoomorfic specific perioadei anterioare. Din această din urmă categorie face parte, evident, și cazanul de bronz de la Scorțaru.

Încadrarea cronologică a cazanului de la Iacobeni este îngreuiată de faptul că acest obiect provine dintr-o descoperire întîmplătoare, lipsind și alte elemente. Caza-

¹ Cf. V. Pârvan, *Getica*, 1926, p. 9—11 și fig. 2.

² Cf. Radu Vulpe, *Les fouilles de Calu*, în *Dacia* VII—VIII, fig. 42.

³ Cf. *ibidem*, p. 62. Radu Vulpe datează acest cazan în secolul al II-lea e.n., atribuindu-l triburilor sarmate.

⁴ Cf. A. P. Maņevici, *Бронзовые котлы в собраниях*

Государственного Эрмитажа, în *Исследования по археологии СССР*, Leningrad, 1961, p. 146 și fig. 4.

⁵ *Ibidem*, p. 148 și fig. 7.

⁶ *Ibidem*, fig. 4.

⁷ *Ibidem*, fig. 7.

nele aproape similare acestuia, menționate mai sus, provenind de la Certomlík, și Kelemess, au fost datate de A. P. Mañevici în secolele VII–VI î.e.n.⁸ În ceea ce privește exemplarul nostru, este dificil să opinăm pentru aceeași încadrare. După cum se știe, în stadiul actual al cercetărilor, prezența elementelor de cultură materială scitică în regiunile carpato-dunărene, în cadrul cărora se situează, desigur, și cazanul de la Iacobeni, nu poate fi mai veche de sfârșitul secolului al VI-lea î.e.n. Ținând seama de acest fapt, am înclina pentru încadrarea cazanului de bronz scitic de la Iacobeni în secolele VI–V î.e.n., el constituind pînă în prezent cel mai vechi exemplar, de acest fel, cunoscut pe teritoriul țării noastre. De altfel, această încadrare cronologică ar fi confirmată și de faptul că seria tipologică următoare, din care face parte cazanul de la Scorțaru, cu analogiile respective din stepele nord-pontice, se datează în secolele V–IV î.e.n.⁹

În încheiere, este necesar să subliniem importanța pe care o prezintă descoperirea de la Iacobeni, ea constituind o contribuție la relațiile dintre triburile autohtone traco-getice de pe teritoriul Moldovei și triburile scitice, la mijlocul mileniului I î.e.n.

SIMEON RAȚĂ

LE CHAUDRON SCYTHE EN BRONZE DES VIe–Ve SIÈCLES AV. N.È. DÉCOUVERT À IACOBENI–DÎNGENI

(distr. de Săveni, rég. de Suceava)

R É S U M É

En 1948, à la lisière est du village de Iacobeni, com. de Dîngeni, on a découvert par hasard un chaudron scythe de bronze (fig. 1). Par la suite, en 1958, la pièce est entrée dans les collections du Musée du district de Botoșani, où il se trouve présentement.

Les recherches de surface supplémentaires effectuées sur les lieux n'ont rien livré d'autre. Ce chaudron provient probablement du mobilier d'une tombe, sans qu'il soit possible de préciser s'il provient ou non d'un tumulus qui aurait disparu avec le temps.

Le chaudron de bronze de Iacobeni–Dîngeni se situe parmi la série de chaudrons scythes, de type archaïque. Il présente de proches analogies avec des exemplaires découverts dans les régions du nord de la Mer Noire, parmi lesquels on peut citer ceux de Tchertomyk et de Kelemess (voir notes 4–7). Ils peuvent, probablement, être assignés aux VIe–Ve siècles av. n.è., faisant partie de la plus ancienne catégorie d'éléments de culture matérielle de facture scythe connus jusqu'à ce jour sur le territoire de la Roumanie.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. – Iacobeni – Dîngeni. Vase scythe en bronze des VIe–Ve siècles av. n. è. (env. 1/5 gr. nat.).

⁸ Cf. A. P. Mañevici, *op. cit.*, p. 149–150.

⁹ Pentru datarea în secolele V–IV î.e.n. a cazanului de la Scorțaru, cf. I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în 33 *BerRGK*, p. 147. De asemenea, discuții asupra datării acestui tip în secolele V–IV î.e.n. vezi la A. P. Mañevici, *op. cit.*

chtforschung in Rumänien, în 33 *BerRGK*, p. 147. De asemenea, discuții asupra datării acestui tip în secolele V–IV î.e.n. vezi la A. P. Mañevici, *op. cit.*